

Лекція

Права людини як джерело
біоетичних принципів та
критеріїв поведінки.

-
- Права́ людíни—права та свободи, які кожна людина має виключно на тій підставі, що вона є людиною, і які, таким чином є однаковими для всіх людей.

-
- Сучасне розуміння прав людини склалося після Другої світової війни. Кульмінацією цього процесу стало проголошення «Загальної декларації прав людини» Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948.

-
- Перша стаття «Загальної декларації прав людини» проголошує:
 - *Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони обдаровані розумом і совістю й повинні діяти один щодо іншого відповідно до духу братерства.*

Права пацієнтів.

- Права пацієнта закріплені в Європейській Хартії прав пацієнтів.
- 1. Право на профілактику
- Стаття 1 Хартії: Кожна людина має право на відповідні послуги з метою попередити захворювання.

-
- Дане право закріплене в Основах законодавства України про охорону здоров'я:
 - — Стаття 4: «Основними принципами охорони здоров'я в Україні є: ... попереджувально-профілактичний характер...»
 - — стаття 31: «з метою охорони здоров'я населення організовуються профілактичні медичні огляди...»;
 - — стаття 33: «громадянам України надається лікувально-профілактична допомога поліклініками...»;
 - — стаття 35: «держава гарантує надання доступної соціальної первинної лікувально-профілактичної допомоги ..., яка передбачає ... профілактичні заходи...»;
 - — стаття 58: «установи охорони здоров'я забезпечують лікувально-профілактичну допомогу матері та новонародженій дитині...»;

-
- 2. Право на доступність
 - Стаття 2 Хартії. Кожен має право на доступність медичних послуг, потрібних йому / їй за станом здоров'я. Медичні служби повинні гарантувати рівну доступність для всіх без дискримінації за ознаками наявності фінансових ресурсів, місця проживання, виду захворювання або часу звернення за допомогою.

-
- В українській конституції та інших законодавчих актах поняття «доступність» медицини трактується, перш за все, як її безкоштовність. держава бере на себе обов'язок за рахунок бюджету утримувати систему охорони здоров'я в обсязі, необхідному для надання якісної та ефективної допомоги кожному громадянину.

-
- 3. Право на інформацію
 - Стаття 3 Хартії. Кожен має право на отримання будь-якого роду інформації про свій стан здоров'я, про медичні послуги і способи отримання цих послуг, а також про можливості, наявні в результаті наукових досліджень і технічного прогресу.

-
- Дане право детально висвітлено в низці законів України, в тому числі щодо таких вразливих груп як ВІЛ-інфіковані, люди з психічним захворюванням тощо. Значимість даного права важко переоцінити, оскільки від його реалізації залежить і низка інших базових прав пацієнта — на згоду, на свободу вибору, на дотримання стандартів, на інновації, на подання скарги і на компенсацію.

-
- З 1 січня 2011р. набув чинності Закон України «про захист персональних даних», який додатково закріпив саме таке становище. частина 2 статті 8 проголошує:
 - «Суб'єкт персональних даних має право... на доступ до своїх персональних даних, що містяться у відповідній базі персональних даних». Стаття 25 містить перелік випадків, коли права, передбачені статтею 8 можуть бути обмежені: цей перелік не містить можливості лікаря приховати від пацієнта його персональну медичну інформацію.

-
- Зрештою, стаття 27 визначає, що положення цього Закону «можуть доповнюватися чи уточнюватися іншими законами, за умови, що вони встановлюють вимоги щодо захисту персональних даних, що не суперечать вимогам цього Закону» — що прямо і безпосередньо вказує на примат цього Закону у питанні про право пацієнта на отримання своєї персональної медичної інформації над частиною 4 статті 39 Основ законодавства України про охорону здоров'я та частини 3 статті 285 цивільного кодексу України.

-
- 4. Право на згоду
 - Стаття 4 Хартії. Кожен має право на отримання будь-якого роду інформації, яка дозволить йому/їй активно брати участь у прийнятті рішень щодо свого здоров'я; ця інформація є обов'язковою попередньою умовою проведення будь-якої процедури та лікування, включаючи участь в наукових дослідженнях.

-
- Право на згоду на медичне втручання і будь-які медичні маніпуляції послідовно закріплено в українському законодавстві, як в цілому, так і щодо конкретних специфічних видів медичних послуг. причому законодавець незмінно підкреслює нерозривний зв'язок реалізації даного права з правом на інформацію: мова йде про інформовану згоду пацієнта або його законних представників.

-
- 5. Право на свободу вибору
 - Стаття 5 Хартії. Кожен має право на свободу вибору між різними медичними процедурами та установами (фахівцями) на основі адекватної інформації.

-
- Законодавство України передбачає:
 - 1) право на вибір методів лікування;
 - 2) право на вибір лікаря та закладу охорони здоров'я.
 - Право на вибір методів лікування пов'язано з правом на інформацію.

-
- 6. Право на приватність і конфіденційність
 - Стаття 6 Хартії. Кожен має право на конфіденційність особистої інформації, включаючи інформацію про свій стан здоров'я і передбачуваних діагностичних або терапевтичних процедурах, а також на захист своєї приватності під час проведення діагностичних оглядів, відвідувань медичних фахівців та в цілому при медичних та хірургічних втручаннях.

-
- Це право, в основному, відомо медичним працівникам України. Лікарі намагаються не порушувати його, розуміючи, що за це вони можуть понести серйозну відповідальність. тим не менше, існують специфічні ситуації, в яких право на конфіденційність медичної інформації масово порушується.

-
- Право на повагу часу пацієнтів
 - Стаття 7 Хартії. Кожен має право на отримання необхідного лікування без зволікання, протягом заздалегідь встановленого строку. Це право стосується кожного етапу лікування.

-
- У національному законодавстві України це право в цілому залишилося поза сферою уваги законодавця, не було прийнято ним до уваги як значуще. Термін «своєчасна» не отримало конкретизації в законі і є досить невизначеним.

-
- 8. Право на дотримання стандартів якості
 - Стаття 8 Хартії. Кожен має право на доступність якісного медичного обслуговування на основі специфікації і в точній відповідності зі стандартами.

-
- В Україні відносини між лікарем/медичним закладом та пацієнтом не прийнято розглядати як відносини постачальника і споживача певних послуг. Більшість українців, за даними опитувань, ніколи раніше (до моменту проведення опитування) не сприймали установи охорони здоров'я як постачальників послуг. показово, що погляд на надання медичної допомоги через цю призму дозволяє пацієнтам набагато виразніше усвідомлювати свої права і те, які саме по відношенню до них є обов'язки у медичних працівників.

-
- 9. Право на безпеку
 - Стаття 9 Хартії. Кожен має право на свободу від шкоди, заподіяної неналежним функціонуванням систем охорони здоров'я, халатністю і помилками медпрацівників, а також право на доступність медичних послуг і лікувальних процедур, що відповідають високим стандартам безпеки.

-
- На жаль, це право не відображено повноцінно в національному законодавстві. Відсутня система моніторингу факторів ризику. У разі заподіяння шкоди пацієнтові основні зусилля медичних установ спрямовані на те, щоб будь-яким чином зняти з себе і лікарів відповідальність, часто вдаючись до фальсифікації медичних документів, недобросовісним свідченням свідків. не ведеться ніякої роботи зі з'ясування основних причин шкоди і можливості запобігання таких випадків у майбутньому.

-
- 10.Право на використання сучасних технологій
 - Стаття 10 Хартії. Кожна особа, незалежно від її матеріального стану, має право на доступність медичної допомоги, включаючи діагностичні і лікувальні процедури та лікарські засоби, що відповідають міжнародним стандартам.

-
- 11.Право на знеболення
 - Стаття 11 Хартії. Кожен має право в міру можливості уникнути страждань і болю на кожному етапі свого захворювання.

-
- Проблема надання знеболюючих препаратів в Україні є результатом державної політики у сфері боротьби з наркотичними засобами, надмірним контролем за медичними опіоїдними препаратами, незважаючи на те, що в силу невеликого вмісту наркотичних засобів вони не представляють інтересу для наркозалежних.

-
- 12. Право на індивідуальний підхід до лікування
 - Стаття 12 Хартії. Кожен має право на діагностичні або лікувальні програми, максимально адаптовані до його / її особистим потребам. Для реалізації цього права медичні служби мають гарантувати гнучкі програми, орієнтовані на індивідуальні потреби пацієнта, вживаючи заходів до того, щоб критерії економічної самоокупності не переважали над правом на медичне обслуговування.

-
- 12. Право на індивідуальний підхід до лікування
 - Стаття 12 Хартії. Кожен має право на діагностичні або лікувальні програми, максимально адаптовані до його / її особистим потребам. Для реалізації цього права медичні служби мають гарантувати гнучкі програми, орієнтовані на індивідуальні потреби пацієнта, вживаючи заходів до того, щоб критерії економічної самоокупності не переважали над правом на медичне обслуговування.

-
- Це право є єдиним з 14, що виділяються Європейською Хартією, яке не відображено безпосередньо в українському законодавстві. Варто відзначити, що навіть лікарі, які недбало ставляться до своїх обов'язків, орієнтуються у своїй роботі не на медичні стандарти, а на своє уявлення про стан конкретного хворого.

-
- 13. Право на скаргу
 - Стаття 13 Хартії. Кожен у разі заподіяння йому / їй шкоди має право скаржитися і отримувати відповідь чи інший зворотний зв'язок. Медичні служби повинні гарантувати наявність цього права, забезпечуючи (за допомогою третіх сторін) пацієнтів інформацією щодо їхніх прав, тим самим допомагаючи їм розпізнавати порушення прав і оформляти свої скарги. На скаргу протягом встановленого терміну має бути надана вичерпна письмова відповідь керівництва відповідної медичної служби.

-
- Законодавством України передбачені наступні **варіанти захисту прав пацієнта**:
 - *Адміністративний спосіб* містить в собі наступні можливості:
 - — Звернення (усне або письмове) до керівника лікувального закладу, який у разі можливості може застосувати заходи дисциплінарного впливу;
 - — Звернення до органу управління охороною здоров'я або управління захисту прав споживачів;
 - — Звернення до прокуратури з проханням внести припис про усунення порушення.

-
- *Судовий спосіб:*
 - — позов у порядку адміністративного провадження;
 - — позов у порядку цивільного судочинства;
 - — притягнення до кримінальної відповідальності.
 - *Альтернативний спосіб:*
 - — Звернення до професійних асоціацій;
 - — Звернення до незалежних громадських організацій;
 - — Залучення уваги засобів масової інформації.

-
- 14.Право на компенсацію
 - Стаття 14 Хартії. Кожен має право на отримання протягом розумно короткого терміну достатньої компенсації у разі заподіяння йому / їй фізичної або моральної та психологічної шкоди діями медичного закладу.

Міжнародні документи з питань біоетики та прав людини

- До міжнародно-правових актів, що врегульовують питання проведення біомедичних експериментів, належить насамперед Нюрнберзький кодекс від 20 серпня 1947 року, у якому сформульовано 10 принципів-умов проведення медичного експерименту на людині. Ще одним важливим міжнародним документом у цій сфері є Хельсинська декларація 1964 року

-
- Цим принципам відповідає ряд норм українського законодавства (ч. 3 ст. 28 Конституції України, ч. 3 ст. 281 Цивільного кодексу України, ст. 45 Основ законодавства України про охорону здоров'я).

-
- Конвенція про захист прав і гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології і медицини (Конвенція про права людини і біомедицину) 1996 року є найбільш дієвим на сьогодні міжнародно-правовим актом з проблем медичних досліджень за участю людей. На жаль, Україна ще не ратифікувала цієї Конвенції.

Основні міжнародні документи, ратифіковані Україною:

- Загальна декларація прав людини, прийнята генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року, проголошує «цінність людської особистості» (преамбула) та право кожної людини на життя (стаття 3).

-
- У статті 25 декларації йдеться: «кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи харчування, одяг, житло, медичний догляд і необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої і її сім'ї».
 - У 1973 році Україна підписала Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року. цей договір визнає право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного і психічного здоров'я.

-
- Відповідно до статті 12 пакту держави-учасниці мають вжити такі заходи для повного здійснення цього права:
 - а) забезпечення скорочення мертвонароджуваності та дитячої смертності і здорового розвитку дитини;
 - б) поліпшення всіх аспектів гігієни зовнішнього середовища і гігієни праці в промисловості;
 - с) запобігання та лікування епідемічних, ендемічних, професійних та інших хвороб і боротьби з ними;
 - д) створення умов, які забезпечували б усім медичну допомогу і медичний догляд у разі хвороби.